

Sondiranja množičnih grobišč

Vladna komisija za grobišča se srečuje s »starimi težavami«

Prejšnji teden, od srede 8. do petka 10. avgusta, je vladna komisija za reševanje vprašanj prikritih grobišč začela izvajati svoj letošnji program. Do tolikšne zamude je letos prišlo, ker ministrstvo za delo ne podpira dela komisije tako kot bi bilo treba. Strojno so sondirali protitankovski jarek v Tezenskem gozdu pri Mariboru in grobišča na Pohorju.

Za protitankovski jarek v Tezenskem gozdu se že dolgo ve, da je v njem zakopanih veliko število hrvaških vojakov. Številke so različne, tudi do več deset tisoč žrtev naj bi jih tam po koncu vojne umorili partizani. Ko so leta 1999 gradili avtocesto čez ta protitankovski jarek, so na dolžni sedemdesetih metrov izkopali 1179 okostij. V sredo in četrtek so na dolžni 940 metrov trase tega protitankovskega jarka naredili s pomočjo rovokopača petnajst sond in povsod na globini enega metra in pol naleteli na človeške kosti. Na začetku sondiranja, na pokopališču Dobrava, so naleteli na lobanje z dobro ohranjenim zobovjem, ostanke žice, s katero so bile žrtve zvezane, usnjene pasove, na osmi sondi pri avtocesti pa so našli kosti ranjencev in invalidov. Storilci pomorov so očitno skrbeli za prikrivanje identitete žrtev, saj so jih pred umorom slekli. Sredi 80. let je spodaj podpisanemu soudeleženec pomorov v vasi blizu Ljutomera povedal, da je bil po koncu vojne mobiliziran v Knoj in da je bil stražar na tovarnjaku, ki je iz Maribora vozil žrtve v Tezenski gozd. Tam je videl velike

Sonde so pokazale, da je protitankovski jarek v Tezenskem gozdu eno največjih grobišč v svetovnem merilu (Foto: Pavel Jamnik)

Pohorju, tam, kjer so lansko jesen nehali. Tudi tam so sonde potrdile grobišča. Sondirali so tudi na Hočkem Pohorju, blizu gostišča Veronika, kjer so pobijali žrtve iz taborišča v Strnišču pri Kidričevem. Medtem ko naj bi bili pri Arehu pomorjeni srbski vojaki, naj bi šlo na Hočkem Pohorju za Slovence (kočevske Nemce in civiliste z območja Maribora). Sondiranja je načrtoval in vodil zgodovinar dr. Mitja Ferenc, član vladne komisije za grobišča, navzoči so bili tudi predsednik komisije Jože Dežman, kriminalist Pavel Jamnik, ki vodi preiskavo povojnih pomorov, in tajnik Častnega bleiburškega voda iz Zagreba Bože Vukušić.

Evidentiranih že 540 grobišč

Število prikritih grobišč neza-
držno narašča, saj jih je dr. Ferenc

razumljivimi ovirami, ki prihajajo s strani ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki je zanj za-
dolženo. Prav neverjetno je, da se sedemnajst let po demokratizaciji in potem, ko širom po svetu, v Bosni, v Srbiji, na Kosovu, v Afriki in drugod strokovno izkopavajo množična grobišča, pri nas vsakokratni oblastniki te teme izogibajo.

Nerazumljive ovire

O tem nam je zgodovinar Jože Dežman, predsednik vladne komisije za grobišča, povedal: »Komisija ocenjuje, da je program, ki ga je zastavila, strokovno potrjen, rezultati delnega uresničevanja pa vzpodbudni. Skrb komisije velja predvsem temu, da bi v dialogu z vlado in ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve (MDD-SZ) zagotovili nadaljnje uresničevanje programa. Cilj je zagotoviti dr. Mitji Ferencu, da zaključi topografsko raziskavo, da čim prej sondiramo večino lokacij in določimo program prekopov morišč in grobišč, v katerih so predvsem slovenske žrtve. Vzporedno s tem si prizadevamo za ureditev grobišč in ustrezen pokop prekopanih žrtev.

Temeljni problem je, da MDD-SZ nima službe, ki bi učinkovito podprla delo komisije. Letos nismo uspeli, da bi program komisije podprla vlada, zato smo ga začeli uresničevati šele avgusta, pa še to ne vemo, ali imamo podporo ministrice ali ne. Če bi MDDSZ najelo strokovno pomoč, ki je nujna za uresničevanje programa, bi lahko v naslednjem letu sondirali večino topografsko raziskanih lokacij in na osnovi tega pripravili program nadaljnjih raziskav. Prav tako bi lahko služba za investicije MDD-SZ pripravila bolj realen program urejanja morišč in grobišč ter investicij v objekte, ki so potrebni za pokop žrtev.

Skratka, komisija svoj program v sodelovanju z usposobljenimi strokovnjaki, ki jih v Sloveniji imamo, lahko izpelje. Tudi denarja je v proračunu dovolj. Uresničevanje programa komisije je torej v političnih rokah. Zato na osnovi svojih rezultatov upravičeno pričakujemo, da se bosta vlada in MDDSZ jasno odzvala in opravila svoje delo. Tu ne gre le za politično podporo programu komisije, gre tudi za nujne spremembe zakona o vojnih grobiščih in sklenitev ustreznih mednarodnih sporazumov, zlasti z republikami nekdanje Jugoslavije.«

IVO ŽAJDELA

JOŽE DEŽMAN o odmevu na sondiranja: »Po zaslugi infenzivnega in komentatorsko nadgrajenega poročanja vodilnih medijskih hiš je delo komisije doživelo velik javni odziv. Novinarjam/jem se lahko le zahvalim, da so s korektnim poročanjem, ki je že samo obsodba zločinskega početja, prispevali k nadaljevanju slovenskega spraševanja vesti. Sondiranja imajo tudi velik mednarodni odziv, posebej na Hrvaškem. Tako lahko rečemo, da je bilo delo komisije vzpodbuda tudi za vse, ki na Hrvaškem želijo nadaljevati spravi proces. Oglašajo pa se tudi novinarji iz Avstrije in Italije. Pomemben je tudi odmev med svojci žrtev in očitno dogodkov. Ljudje še vedno živijo pod pritiskom titoističnega tabuja in rasistične diskriminacije živih in mrtvih, vendar pa mnogi le povedo, pod kakšnim bremenom so živeli. Resnica tudi njih osvobaja.«

skladovnice oblek. Iz tega se vidi, da so »južnim« partizanskim enotam, ki naj bi tam pobijale, pomagale tudi enote slovenskega Knoja.

Zgoraj omenjene številke ponujajo sklep, da naj bi bilo v sondiranem protitankovskem jarku zakopanih okoli 15.000 ljudi. Znano pa je, da Tezenski gozd skriva še druga grobišča, kot so lijaki od bomb, ki so jih storilci napolnili s trupli, potem pa zalili z bitumnom.

Grobišča na Pohorju

V petek, 10. avgusta, so nadaljevali s sondiranjem pri Arehu na

do zdaj evidentiral že 540. S sondiranju bodo nadaljevali kmalu v Kidričevem, na Hrušici in na Lancovem, soglasja pa pridobivajo za Kamniško Bistrico, Žančane, Crngrob, Iško, Mostec, Bistrico ob Sotli in za druga grobišča. Kmalu bodo začeli tudi s pravim izkopavanjem grobišča. Šlo bo za kraško brezno Konfin II. nad Grčaricami, v katerem so že potrdili človeške kosti. Leži blizu Konfina I., ki so ga izkopali lani septembra, v njem pa našli 88 okostij.

Komisija se pri svojem delu srečuje z nekaterimi povsem ne-

V petek, 10. avgusta, so sondirali tudi dve grobišči na Pohorju, ki ležita okoli sto metrov nad gostiščem Veronika, na levi strani ceste in je že od leta 1990 označeno s križem in napisom v slovenščini in nemščini. V spodnji sondi so naleteli na dobro ohranjeno truplo ženske, saj je tam zemlja glinena, prekrita z obleko in stegenico. V drugi sondi so naleteli na tri lobanje. Na fotografiji je kriminalist, ki si ogleduje ostanke ženskega trupla.

